

Ustawa o stosunkach międzywyznaniowych, RGBL nr 49/1868; ten przepis stracił moc prawną w roku 1939 (Zarządzenie dotyczące wprowadzenia ustawy o religijnym wychowaniu dzieci w kraju Austria, GBL dla kraju Austria nr 377/1939); zgodnie z art. 1 i 2, pod pojęciem „religia” lub „wyznanie religijne” należy również rozumieć bezwyznaniowość. Poprzez niezgodne prawem, dokonane w trybie decyzji stwierdzenie przynależności do określonego kościoła, prawo do wolności sumienia i wyznania zostaje naruszone (art. 14 StGG.). Naruszenie prawa do wolności sumienia i wyznania.

Orzeczenie z dn. 9 października 1967, B 122/67

Decyzja zostaje uchylona.

Uzasadnienie orzeczenia:

A. Wnoszący zażalenie urodził się jako dziecko bezwyznaniowych rodziców w Wiedniu. W dn. 27 lutego 1934 został ochrzczony w parafii rzymsko-katolickiej w Wiedniu w rycie rzymsko-katolickim. W 1946 r. zawarł związek małżeński w parafii W. w Wiedniu w rycie rzymsko-katolickim. 24 sierpnia 1966 Wnoszący zażalenie złożył w magistracie miasta Wiednia wniosek o wydanie zaświadczenia stwierdzającego jego przynależność religijną. Archidiecezja Wiedeńska Kościoła rzymsko-katolickiego wniosła przeciwko niemu skargę do sądu dotyczącą uregulowania zaległych składek podatku kościelnego. Wnoszący zażalenie uważa się jednak za bezwyznaniowca. Magistrat Miasta Wiednia stwierdził w decyzji z dn. 29 grudnia 1966, że Wnoszący zażalenie nie należy do Kościoła rzymsko-katolickiego. Archidiecezja Wiedeńska wniosła odwołanie od tej decyzji. Federalny Minister Szkolnictwa zmienił w dn. 27 lutego 1967 decyzję pierwszej instancji i orzekł, co następuje:

„Zgodnie z art. 6 ustawy z dn. 27 lutego 1968r. RGBL. nr 49, regulującej stosunki międzywyznaniowe obywateli w podanych w niej stosunkach, w związku z obowiązującymi do dn. 28 lutego 1939 art. 1 i 2 cytowanej ustawy (por. § 3 Zarządzenia z dn. 1 marca 1939 dotyczącego wprowadzenia w życie ustawy o religijnym wychowaniu dzieci w kraju Austria, GBl. dla kraju Austria nr 377/1939) stwierdza się, że Dr Walter D. należy od dn. 27 lutego 1934 do Kościoła rzymsko-katolickiego ze skutkiem dla organów państwowych”

Zażalenie wnoszone jest przeciwko tej decyzji.

B. Wbrew opinii zainteresowanego organu, istnieje legitymacja do wniesienia zażalenia.

Nie jest mianowicie w żadnym wypadku wykluczone, że poprzez sporną decyzję jakieś prawo subiektywne Wnoszącego zażalenie – nie musi to być prawo zagwarantowane konstytucją – mogło zostać naruszone; chodzi tylko o to (por. wieloletnie orzecznictwo; np. orzeczn. Slg. nr 3425/1958, 4305/1962).

C. Wnoszący zażalenie twierdzi, że decyzja spowodowała naruszenie jego zagwarantowanego konstytucją prawa do wolności sumienia i wyznania (art. 14 StGG.).

W tej kwestii Trybunał konstytucyjny rozważył, co następuje:

1. Dwa pierwsze artykuły ustawy z dn. 25. maja 1868, RGBI. nr 49, regulującej stosunki międzywyznaniowe obywateli w podanych w niej stosunkach, mają następujące brzmienie:

„Art. 1. Dzieci urodzone w małżeństwie lub w relacji równoważnej z małżeństwem przyjmują, o ile oboje rodzice są tego samego wyznania, religię swoich rodziców.

W przypadku małżeństw mieszanych, synowie przyjmują religię ojca, a córki religię matki. Małżonkowie mogą jednak przed lub po zawarciu związku małżeńskiego ustalić w drodze umowy, że będzie zachodził stosunek odwrotny, lub też, że wszystkie dzieci powinny przyjąć religię, ojca lub matki.

Dzieci nieślubne przyjmują religię matki.

W przypadku, gdy nie ma miejsca żadne z podanych powyżej postanowień, ta osoba, której przysługuje prawo wychowania dziecka, musi określić jego wyznanie religijne.

Rewersy dotyczące wyznania religijnego składane na ręce przewodniczącego lub duchownego danego kościoła lub wyznania religijnego lub innych osób dotyczące wyznania religijnego, w którym dzieci mają być wychowywane i nauczane, są bezskuteczne.

Art. 2 Wyznanie religijne określone zgodnie z poprzednim artykułem dla danego dziecka nie może z reguły być zmieniane tak długo, dopóki ono samo nie dokona takiej zmiany zgodnie ze swoim wolnym wyborem. Jednak rodzice, którzy zgodnie z art. 1 mają poprzez zawarcie umowy prawo do określenia wyznania religijnego dzieci, mogą dokonać zmiany tego wyznania w stosunku do dzieci, które nie ukończyły jeszcze siódmego roku życia.

W przypadku zmiany religii jednego lub obojga rodziców, względnie matki niepozostającej w związku małżeńskim, te dzieci, które nie ukończyły jeszcze siódmego roku życia, muszą być jednak bez względu na zawartą przed zmianą religii umowę traktowane w kwestii wyznania religijnego tak, jak gdyby się urodziły dopiero po zmianie religii rodziców, względnie niepozostającej w związku małżeńskim matki.

Jeżeli dziecko przed ukończeniem siódmego roku życia zostanie zalegitymizowane, to

w kwestii wyznania religijnego musi być traktowane zgodnie z art. 1”.

Ten przepis utracił moc prawną dopiero w r. 1939 (Zarządzenie o wprowadzeniu ustawy o religijnym wychowaniu dzieci w kraju Austria GBl. dla kraju Austria nr 377/1939). W sprawach dotyczących ustalenia obowiązujących wówczas stosunków prawnych kwestionowana decyzja musi być więc odnoszona do art. 1 oraz 2 cytowanej ustawy.

2. Zainteresowany organ wyszedł od założenia, że Wnoszący zażalenie – chyba ze względu na podany powyżej pierwszy ustęp art. 1 cytowanej ustawy – był bezwyznaniowcem do chrztu w r. 1934. Poprzez chrzest Wnoszący zażalenie stał się jednak – ze skutkiem również dla organów państwa – członkiem Kościoła rzymsko-katolickiego. Wyrażenie „Zmienić wyznanie religijne” w art. 2 ust. 1 ustawy o stosunkach międzywyznaniowych ma taką samą treść jak wyrażenie „zmiana religii” w ust. 2 cytowanego artykułu. Na mocy art. 2 dla dzieci od ukończenia siódmego roku życia wykluczona jest tylko zmiana religii. Wstąpienie danej osoby, która do tej pory zawsze była bezwyznaniowcem, do uznanego ustawowo kościoła lub związku wyznaniowego nie stanowi zmiany religii. Tutaj ojciec Wnoszącego zażalenie spełnił ustawowy, chociaż pozbawiony sankcji, obowiązek określenia religii zgodnie z § 139 ABGB. Zobowiązanie to już po historii powstania ustawy o stosunkach międzywyznaniowych nigdy nie było jednak wstrzymane poprzez jej art. 2 ust. 1.

Z podanych poniżej powodów Trybunał Konstytucyjny nie może podzielić tego poglądu.

Określenie „wyznanie religijne” w art. 2 cytowanej ustawy nie miało żadnej innej treści, niż to samo określenie w art. 1 cytowanej ustawy; tę samą treść miały jednak również określenia „wyznanie” i „religia” w art. 1.

Wynika to z brzmienia regulacji sformułowanej w art. 1 i 2, która stanowiła jednolitą całość.

a) W rozumieniu tej regulacji pojęcie „religia” lub „wyznanie religijne” obejmuje również bezwyznaniowość. Można to wnioskować przede wszystkim z celu ustanowienia tej regulacji, którym było ujednoczenie i uporządkowanie statusu dzieci w odniesieniu do wyznania religijnego. Obejmuje to z konieczności nie tylko przynależność do jednej, określonej przez konkretne wyznanie grupy ludzi, lecz również przynależność do grupy ludzi określonej poprzez zaprzeczenie jakiegokolwiek wyznania.

W innym przypadku ustawa miałaby treść sprzeczną z art. 14 StGG. W przeciwnym razie, zgodnie z ust. 4 art. 1, np. bezwyznaniowi rodzice byliby zmuszeni do określenia dla swojego dziecka konkretnej religii wbrew swoim przekonaniom. Dlatego ustawie nie można przypisać takiej treści.

Dokonane powyżej stwierdzenie podkreślane zostaje ponadto poprzez taką okoliczność, że w innym przypadku regulacji znajdowałyby się rozróżnienia, których nie można byłoby uzasadnić, a których skutek byłby taki, że z uwagi na wymóg równości przepis byłby niezgodny z konstytucją. Dla dziecka bezwyznaniowego możliwe byłoby wprowadzenie np. wybranie określonego wyznania wiary po ukończeniu przez nie siódmego roku życia; jednak dziecko należące do danej religii nie mogłoby wystąpić z religii pomiędzy ukończeniem siódmego a 14 roku życia, a więc również nie mogłoby ono zmienić religii. Również z tego powodu przepis musi zostać wyłożony tak, jak opisano powyżej.

b) Z tego wynika, że Wnoszący zażalenie był od urodzenia bezwyznaniowcem, oraz że chrzest w r. 1934 – Wnoszący zażalenie ukończyłby już wówczas siódmy rok życia, jednak nie ukończyłby jeszcze 14 roku życia – zgodnie z art. 2 cytowanej ustawy pozostał bez skutku prawnego dla organów państwowych.

c) Powyższe wywody odpowiadają wydawanym w swoim czasie orzecznictwu Trybunału Konstytucyjnego oraz Sądu Administracyjnego.

I tak z wyroku Trybunału Konstytucyjnego Slg. nr 797/1927 wynika, że *„odejście od każdej pojawiającej się i widocznej w danym związku religijnym wspólnoty ideowej w kwestiach światopoglądowych ... przy zastosowaniu art. 2 ust. 2 ustawy z r. 1868 należy oceniać tak samo jak wyznawanie którejś z religii pozytywnych”*. Przytoczmy kolejny przykład: w wyroku Slg. nr 800/1927 mówi się: *„Wiara w naukę danej religii zakłada zdolność rozumowego zrozumienia tej nauki: to zrozumienie może dokonywać się tylko stopniowo, wraz z rozwojem umysłu i sił rozumowych jednostki, a ponieważ również sumienie, jako busola ludzkiego działania, dochodzi do głosu dopiero u rozsądnie myślącego człowieka, dziecko może dopiero wówczas uruchomić prawo do wolności sumienia i wyznania, gdy osiągnie ono wiek, który przy normalnym rozwoju jego zdolności umysłowych da mu zdolność do wydawania samodzielnego osądu. Do tego czasu nie jest możliwe samodzielne korzystanie z prawa do wolności sumienia i wyznania; obowiązujące prawnie dyspozycje dotyczące stosunków wyznaniowych dzieci dopuszczalne są o tyle, o ile sama ustawa zawrze postanowienia dające pewnym osobom (rodzicom i uprawnionym do*

wychowania) prawo do tego. To, że to prawo do wydawania w imieniu dzieci wiążących prawnie oświadczeń – co zresztą również w innych obszarach prawnych nie jest nieograniczone – również w tym obszarze nie może być ograniczane, wynika już choćby z tego, że uruchomienie własnej pełnej wolności w obszarze przekonań religijnych wymagałoby w najwyższym stopniu osobistego charakteru tych praw i w żadnym wypadku nie może być traktowane jako uruchomienie wolności sumienia i wyznania i nie obejmuje wolności dysponowania wyznaniem dziecka, lecz istnieje i sięga jedynie tak daleko, jak pozwalają na to postanowienia ustawy ... W wieku pomiędzy siódmym a czternastym rokiem życia wolność sumienia i wyznania dziecka powinna być chroniona choćby ze względów wychowania, w interesie wolności religijnej, a mianowicie w razie konieczności również wobec rodziców, jeżeli ci chcieliby ingerować poprzez przymus w wyznaniowe nastawienie swoich dzieci poprzez oświadczenia składane w ich imieniu.”

Poza tym wyroki Sądu Administracyjnego nr 13.429 A/1924, 14.729 A/1927 oraz 16.712 A/1931 opierają się na stwierdzeniu, że przejście do bezwyznaniowości w rozumieniu przepisów ustawy z r. 1868 o których jest tutaj mowa, również jest zmianą wyznania.

Wszystkie te orzeczenia opierają się na założeniu – wypowiedzianym lub niewypowiedzianym – że również bezwyznaniowość należy traktować jako religię w rozumieniu wzmiankowanego fragmentu ustawy.

Byłoby rzeczą prawnie błędną, gdyby to założenie było uznawane za obowiązujące w stosunku do jedynie określonej części regulacji zawartych w omawianych powyżej art. 1 oraz 2.

Jednak właśnie to uczynił zainteresowany organ. Wyszedł on mianowicie od tego, że Wnoszący zażalenie ze względu na bezwyznaniowość swoich rodziców od urodzenia był bezwyznaniowcem; że swojego czasu istniała pewna norma, która mówiła, że dzieci bezwyznaniowych rodziców przyjmują bezwyznaniowość swoich rodziców, tak samo, jak dzieje się to w przypadku dzieci rodziców religijnych. Tę normę można jednak znaleźć tylko w art. 1 zdanie 1 cytowanej ustawy, względnie – w przypadku, gdy założymy istnienie luki prawnej – można ją wywieść jedynie z tego fragmentu ustawy. W związku z tym „religia” oraz „bezwyznaniowość” były traktowane równoważnie. Jednak zainteresowany organ doszedł do sprzecznego z tym założenia, aby w zakresie art. 2 cytowanej ustawy nie traktować równoważnie „religii” oraz „bezwyznaniowości”.

d) W podjętym stwierdzeniu wskazanie przez zainteresowany organ na § 139 ABGB nie może niczego zmienić. Z tego fragmentu ustawy nie da się mianowicie uzyskać niczego

w kwestii, o której tutaj mowa (określenie przynależności religijnej).

3. Wnoszący zażalenie od chwili ukończenia 14 roku życia nigdy w sposób prawnie skuteczny nie przystąpił do Kościoła rzymsko-katolickiego. Podczas postępowania nie było zgłaszane twierdzenie przeciwne. W szczególności ani w postępowaniu administracyjnym, ani też w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym nie twierdzono, że Wnoszący zażalenie dokonał wstąpienia do tego kościoła poprzez swój ślub kościelny w 1947 roku.

4. Wnoszący zażalenie nie należy więc do Kościoła rzymsko-katolickiego. Twierdzenie przeciwne zainteresowanego organu jest sprzeczne z ustawą.

5. Poprzez sprzeczne z ustawą dokonane w trybie decyzji stwierdzanie przynależności do określonego kościoła zostaje jednak naruszone prawo do wolności sumienia i wyznania (art. 14 StGG.).

Już z tego choćby względu należało uchylić kwestionowaną decyzję.

IV. Nach Art. 5 Abs. 1 der Menschenrechtsschutzkonvention hat jedermann ein Recht auf Freiheit. Jedoch darf die Freiheit nach lit. d dieses Absatzes entzogen werden, wenn es sich um die rechtmäßige Haft eines Minderjährigen handelt, die zum Zweck überwachter Erziehung angeordnet ist. Das war hier der Fall. Die Beschwerdeführerin ist daher in ihrem Recht auf Freiheit nach Art. 5 Abs. 1 der Menschenrechtsschutzkonvention nicht verletzt worden.

V. Aus diesen Erwägungen waren die Beschwerden als unbegründet abzuweisen.

5583

Gesetz über die interkonfessionellen Verhältnisse, RGBl. Nr. 49/1868; diese Vorschrift ist im Jahre 1939 außer Kraft getreten (Verordnung über die Einführung des Gesetzes über die religiöse Kindererziehung im Lande Österreich, GBl. für das Land Österreich Nr. 377/1939); unter „Religion“ oder „Religionsbekenntnis“ im Sinne des Art. 1 und 2 ist auch die Konfessionslosigkeit zu verstehen. Durch eine gesetzwidrige bescheidmäßige Feststellung der Zugehörigkeit zu einer bestimmten Kirche wird das Recht auf Glaubens- und Gewissensfreiheit (Art. 14 StGG.) verletzt. Verletzung des Rechtes auf Glaubens- und Gewissensfreiheit

Erk. v. 9. Oktober 1967, B 122/67

Der Bescheid wird aufgehoben.

Entscheidungsgründe:

A. Der Beschwerdeführer ist am 14. Juni 1924 als Kind konfessionsloser Eltern in Wien geboren worden. Er ist am 27. Februar 1934 in der röm. kath. Pfarre R. in Wien nach röm. kath. Ritus getauft worden. Im Jahre 1946 wurde er in der Pfarre W. in Wien nach röm. kath. Ritus getraut. Am 24. August 1966 hat der Beschwerdeführer beim Magistrat der Stadt Wien die Erlassung eines Feststellungsbescheides über seine Religionszugehörigkeit beantragt. Die Erzdiözese Wien der röm. kath. Kirche habe gegen ihn bei Gericht eine Klage betreffend die Zahlung rückständiger Kirchenbeiträge eingebracht. Er, der Beschwerdeführer, betrachte sich aber als konfessionslos.

Der Magistrat der Stadt Wien hat mit Bescheid vom 29. Dezember 1966 festgestellt, daß der Beschwerdeführer der röm. kath. Kirche nicht angehört. Dagegen hat die Erzdiözese Wien berufen. Der

Bundesminister für Unterricht hat mit Bescheid vom 27. Februar 1967 den erstinstanzlichen Bescheid abgeändert und ausgesprochen:

„Gemäß Art. 6 des Gesetzes vom 25. Mai 1868, RGBl. Nr. 49, wodurch die interkonfessionellen Verhältnisse der Staatsbürger in den darin angegebenen Beziehungen geregelt werden, wird in Verbindung mit den bis zum 28. Februar 1939 geltenden Art. 1 und 2 des zitierten Gesetzes (vgl. § 3 der Verordnung vom 1. März 1939 über die Einführung des Gesetzes über die religiöse Kindererziehung im Lande Österreich, GBl. für das Land Österreich Nr. 377/1939) festgestellt, daß Dr. Walter D. seit 27. Februar 1934 mit Wirkung für den staatlichen Bereich der römisch-katholischen Kirche angehört.“

Dagegen richtet sich die Beschwerde.

B. Die Legitimation zur Beschwerdeführung ist — entgegen der Meinung der belangten Behörde — gegeben. Es ist nämlich keineswegs ausgeschlossen, daß der Beschwerdeführer durch den bekämpften Bescheid in irgendeinem subjektiven Recht — es muß dies kein verfassungsgesetzlich gewährleistetes sein — verletzt worden sein kann; nur darauf kommt es aber an (vgl. die langjährige Rechtsprechung; z. B. Erk. Slg. Nr. 3425/1958, 4305/1962).

C. I. Der Beschwerdeführer behauptet, durch den Bescheid im verfassungsgesetzlich gewährleisteten Recht auf Glaubens- und Gewissensfreiheit (Art. 14 StGG.) verletzt worden zu sein.

Hierüber hat der Verfassungsgerichtshof erwogen:

1. Im Gesetz vom 25. Mai 1868, RGBl. Nr. 49, wodurch die interkonfessionellen Verhältnisse der Staatsbürger in den darin angegebenen Beziehungen geregelt werden, lauteten die beiden ersten Artikel:

„Art. 1. Eheliche oder den ehelichen gleichgehaltene Kinder folgen, sofern beide Eltern demselben Bekenntnisse angehören, der Religion ihrer Eltern.

Bei gemischten Ehen folgen die Söhne der Religion des Vaters, die Töchter der Religion der Mutter. Doch können die Ehegatten vor oder nach Abschluß der Ehe durch Vertrag festsetzen, daß das umgekehrte Verhältnis stattfinden solle, oder daß alle Kinder der Religion des Vaters oder alle der der Mutter folgen sollen.

Uneheliche Kinder folgen der Religion der Mutter.

Im Falle keine der obigen Bestimmungen Platz greift, hat derjenige, welchem das Recht der Erziehung bezüglich eines Kindes zusteht, das Religionsbekenntnis für solches zu bestimmen.

Reverse an Vorsteher oder Diener einer Kirche oder Religionsgenossenschaft oder an andere Personen über das Religionsbekenntnis, in welchem Kinder erzogen und unterrichtet werden sollen, sind wirkungslos.

Art. 2 Das nach dem vorhergehenden Artikel für ein Kind bestimmte Religionsbekenntnis darf in der Regel so lange nicht verändert werden, bis dasselbe aus eigener freier Wahl eine solche Veränderung vornimmt. Es können jedoch Eltern, welche nach Art. 1 das Religionsbekenntnis der Kinder vertragsmäßig zu bestimmen berechtigt sind, dasselbe bezüglich jener Kinder ändern, welche noch nicht das siebente Lebensjahr zurückgelegt haben.

Im Falle eines Religionswechsels eines oder beider Elternteile, bzw. der unehelichen Mutter, sind jedoch die vorhandenen Kinder, welche das siebente Lebensjahr noch nicht vollendet haben, in betreff des Religionsbekenntnisses ohne Rücksicht auf einen vor dem Religionswechsel abgeschlossenen Vertrag so zu behandeln, als wären sie erst nach dem Religionswechsel der Eltern, bzw. der unehelichen Mutter geboren worden.

Wird ein Kind vor zurückgelegtem siebentem Jahre legitimiert, so ist es in betreff des Religionsbekenntnisses nach Art. 1 zu behandeln.“

Diese Vorschrift ist erst im Jahre 1939 außer Kraft getreten (Verordnung über die Einführung des Gesetzes über die religiöse Kindererziehung im Lande Österreich, GBl. für das Land Österreich Nr. 377/1939). Der bekämpfte Bescheid ist also — soweit es dabei um die Feststellung damaliger Rechtsverhältnisse geht — an Art. 1 und 2 leg. cit. zu messen.

2. Die belangte Behörde ist davon ausgegangen, daß der Beschwerdeführer — wohl im Hinblick auf den oben wiedergegebenen ersten Absatz des Art. 1 leg. cit. — bis zur Taufe im Jahre 1934 konfessionslos gewesen ist. Durch die Taufe sei der Beschwerdeführer aber — auch mit Wirksamkeit für den staatlichen Bereich — Angehöriger der röm. kath. Kirche geworden. Der Ausdruck „Das Religionsbekenntnis . . . ändern“ im Art. 2 erster Absatz des Gesetzes über die interkonfessionellen Verhältnisse habe denselben Inhalt wie der Ausdruck „Religionswechsel“ im zweiten Absatz des zitierten Art. 2. Nur ein Religionswechsel werde also durch Art. 2 für Kinder ab der Vollendung des siebenten Lebensjahres ausgeschlossen. Der Eintritt einer Person, die bisher immer konfessionslos gewesen ist, in eine gesetzlich anerkannte Kirche oder Religionsgesellschaft sei kein Religionswechsel. Hier habe der Vater des Beschwerdeführers einer, wenn auch sanktionslosen, gesetzlichen Verpflichtung, nämlich der Verpflichtung zur Religionsbestimmung nach § 139 ABGB. genügt. Diese Verpflichtung sollte schon nach der Entstehungsgeschichte des Gesetzes über die interkonfessionellen Verhältnisse durch dessen Art. 2 Abs. 1 niemals inhibiert werden.

Dieser Meinung vermag der Verfassungsgerichtshof aus den in den nachstehenden Ausführungen dargelegten Gründen nicht beizupflichten.

a) Das Wort „Religionsbekenntnis“ im Art. 2 leg. cit. hatte keinen anderen Inhalt als dasselbe Wort im Art. 1 leg. cit.; denselben Inhalt hatten aber auch die Worte „Bekenntnis“ und „Religion“ im Art. 1.

Dies ergibt sich aus dem Wortlaut der in den Art. 1 und 2 getroffenen Regelung, die ein einheitliches Ganzes war.

b) Unter „Religion“ oder „Religionsbekenntnis“ im Sinne dieser Regelung ist auch die Konfessionslosigkeit zu verstehen.

Dies ist vor allem aus dem Zweck der Regelung zu erschließen, den Status der Kinder in Beziehung auf das Religionsbekenntnis zur Gänze zu ordnen. Dazu gehört notwendigerweise nicht nur die Zugehörigkeit zu einer durch ein konkretes religiöses Bekenntnis bestimmten Gruppe von Menschen, sondern auch die Zugehörigkeit zu der durch die Verneinung jeglichen religiösen Bekenntnisses bestimmten Gruppe.

Andernfalls hätte das Gesetz einen dem Art. 14 StGG. widersprechenden Inhalt gehabt. Es wären sonst z. B. die konfessionslosen Eltern gemäß dem vierten Absatz des Art. 1 gezwungen gewesen, für ihr Kind entgegen ihrer Überzeugung ein konkretes Religionsbekenntnis zu bestimmen. Dem Gesetz kann daher ein solcher Inhalt nicht beigemessen werden.

Die getroffene Feststellung wird außerdem noch durch den Umstand unterstrichen, daß andernfalls in der Regelung sachlich nicht begründbare Differenzierungen gelegen wären, die bewirkt hätten, daß die Vorschrift im Hinblick auf das Gleichheitsgebot verfassungswidrig gewesen wäre. Es hätte z. B. zwar für ein konfessionsloses Kind nach Vollendung des siebenten Lebensjahres ein bestimmtes Religionsbekenntnis gewählt werden können; es dürfte aber ein einer Religion angehörendes Kind zwischen der Vollendung des siebenten und des vierzehnten Lebensjahres nicht aus der Religion austreten, also auch zu keiner anderen überwechseln. Auch aus diesem Grund muß die Vorschrift so, wie oben umschrieben, ausgelegt werden.

c) Daraus ergibt sich, daß der Beschwerdeführer von Geburt an konfessionslos war und daß die Taufe im Jahre 1934 — der Beschwerdeführer hätte damals wohl bereits das siebente Lebensjahr, nicht aber auch schon das vierzehnte Lebensjahr zurückgelegt — gemäß Art. 2 leg. cit. ohne Wirkung für den staatlichen Bereich geblieben ist.

d) Die vorstehenden Ausführungen entsprechen der seinerzeitigen Rechtsprechung des Verfassungsgerichtshofes und des Verwaltungsgerichtshofes.

So geht z. B. aus dem Erkenntnis des Verfassungsgerichtshofes Slg. Nr. 797/1927 hervor, daß die „Abkehr von jeder in religionsgenossenschaftlichem Verbandsichtbar in Erscheinung tretenden Ideengemeinschaft in Weltanschauungsfragen ... bei Anwendung des Art. 2 Abs. 2 des 1868iger Gesetzes gleichzuwerten“ ist dem „Bekanntnis zu einer positiven Religion“. Im Erk. Slg. Nr. 800/1927 heißt es, um ein weiteres Beispiel zu zitieren: „Der Glaube an die Lehre einer Religion setzt die Fähigkeit voraus, diese Lehren geistig zu fassen; diese Erkenntnis kann nur allmählich mit der Entwicklung des Verstandes und der Vernunftkräfte des Einzelnen vor sich gehen, und da auch das Gewissen als Richtschnur des menschlichen Handelns erst beim vernünftig denkenden Menschen eingreift, kann das Kind erst dann das Recht der Glaubens- und Gewissensfreiheit betätigen, wenn es in ein Alter gekommen ist, das bei normaler Entwicklung seiner geistigen Fähigkeit ihm die Urteilsfähigkeit gegeben hat. Bis zu diesem Zeitpunkt ist eine selbständige Ausübung des Rechtes der Glaubens- und Gewissensfreiheit nicht möglich; rechtsgültige Verfügungen über die konfessionellen Verhältnisse der Kinder sind nur insoweit zulässig, als das Gesetz selbst Bestimmungen getroffen und gewissen Personen (Eltern und Erziehungsberechtigten) ein Recht hiezu eingeräumt hat. Daß dieses Recht, namens der Kinder rechtsverbindliche Erklärungen abzugeben — das übrigens auch auf anderen Rechtsgebieten kein unbeschränktes ist — auch auf diesem Gebiete nicht unbeschränkt sein kann, ergibt sich schon daraus, daß die Betätigung der eigenen vollen Freiheit auf dem Gebiete religiöser Überzeugungen vermöge des höchstpersönlichen Charakters dieser Rechte keineswegs als Betätigung der Glaubens- und Gewissensfreiheit des Kindes aufgefaßt werden kann und nicht die Verfügungsfreiheit über das Bekenntnis des Kindes umfaßt, sondern nur so weit besteht und so weit reicht, als das Gesetz bestimmt ... Im Alter zwischen sieben und vierzehn Jahren soll die Glaubens- und Gewissensfreiheit des Kindes schon aus Rücksichten der Erziehung im Interesse der Religionsfreiheit geschützt werden, u. zw. nötigenfalls auch gegenüber den Eltern, wenn diese durch Zwang in die konfessionelle Einstellung ihrer Kinder durch die in ihrer Vertretung abgegebenen Erklärungen eingreifen wollten.“

Es beruhen weiters u. a. die Erkenntnisse des Verwaltungsgerichtshofes Slg. Nr. 13.429 A/1924, 14.729 A/1927 und 16.712 A/1931 auf der Feststellung, daß der Übertritt zur Konfessionslosigkeit auch

ein Religionswechsel im Sinne der in Rede stehenden Vorschriften des Gesetzes aus dem Jahre 1868 ist.

Allen diesen Erkenntnissen liegt — ausgesprochen oder unausgesprochen — die Annahme zugrunde, daß auch die Konfessionslosigkeit als Religion im Sinne der genannten Gesetzesstelle anzusehen ist.

Rechtsirrig wäre es, diese Annahme nur für einen bestimmten Teil der in den oben wiedergegebenen Art. 1 und 2 enthaltenen Regelung gelten zu lassen.

Gerade das hat aber die belangte Behörde getan. Sie ist nämlich davon ausgegangen, daß der Beschwerdeführer offenbar im Hinblick auf die Konfessionslosigkeit seiner Eltern von Geburt aus konfessionslos war; sie ist also davon ausgegangen, daß seinerzeit eine Norm existierte, die besagte, daß Kinder konfessionsloser Eltern der Konfessionslosigkeit der Eltern folgen, wie sie ansonsten der Religion der Eltern folgen. Diese Norm kann nur in Art. 1 erster Satz leg. cit. gefunden, bzw. — falls eine Gesetzeslücke als gegeben angenommen wird — nur aus dieser Gesetzesstelle abgeleitet werden. Diesbezüglich wurden also „Religion“ und „Konfessionslosigkeit“ gleichgehalten. Damit unvereinbar ist die belangte Behörde aber dann zur Annahme gekommen, im Bereiche des Art. 2 leg. cit. seien „Religion“ und „Konfessionslosigkeit“ nicht gleichzuhalten.

e) An der getroffenen Feststellung vermag der Hinweis der belangten Behörde auf § 139 ABGB. nichts zu ändern. Aus dieser Gesetzesstelle ist nämlich für die hier in Rede stehende Frage (Bestimmung der Religionszugehörigkeit) nichts zu gewinnen.

3. Der Beschwerdeführer ist seit Vollendung seines vierzehnten Lebensjahres niemals rechtswirksam der röm. kath. Kirche beigetreten. Gegenteiliges wurde im Verfahren nicht behauptet. Insbesondere wurde weder im Verwaltungsverfahren noch im Verfahren vor dem Verfassungsgerichtshof behauptet, der Beschwerdeführer habe durch seine kirchliche Trauung im Jahre 1946 einen Kirchenbeitritt vollzogen.

4. Der Beschwerdeführer gehört demnach der röm. kath. Kirche nicht an. Die gegenteilige Feststellung der belangten Behörde ist gesetzwidrig.

5. Durch eine gesetzwidrige bescheidmäßige Feststellung der Zugehörigkeit zu einer bestimmten Kirche wird aber das Recht auf Glaubens- und Gewissensfreiheit (Art. 14 StGG.) verletzt.

Allein schon aus diesem Grunde war der bekämpfte Bescheid aufzuheben.